

СТЕНОГРАМА

слухань у Комітеті з питань гуманітарної та інформаційної політики на тему: "Про Стратегію розвитку читання на 2021-2025 роки "Читання як життєва стратегія"

7 липня 2021 року

КРАВЧУК Є.М. Колеги, всіх вітаю! Ми можемо починати, бо, я так розумію, всі, хто підтвердив свою фізичну присутність, тут є, і в Zoom ще, можливо, доєднуються.

Я відразу передаю слово для вітання пані Ірині Констанкевич – першому заступнику голови комітету.

І принагідно передаю вітання від Микити Потураєва, який зараз якраз летить з Австрії, де було засідання Парламентської асамблеї ОБСЄ, де була прийнята дуже важлива резолюція, на якій навіть "колеги" з Росії вийшли з обуренням, тому можемо привітати нашого голову гуманітарного комітету, який є ще й головою нашої делегації в ОБСЄ, з такою міжнародною перемогою.

Будь ласка, для вітання, пані Ірина Констанкевич.

КОНСТАНКЕВИЧ І.М. Доброго дня, шановні колеги! Доброго дня, пані Євгеніє! Мені лишилося тільки привітати всіх учасників наших комітетських слухань і долучити до цих вітальних слів ще й слова інших членів комітету, які, власне, зголосилися до роботи, до участі у цих слуханнях, а також були ініціаторами даних комітетських слухань.

Власне, сьогодні ми будемо обговорювати вкрай важливу і актуальну тему, тему читання як того, що формує життєві стратегії. Ця тема для нас усіх близька. І я, до речі, хочу наголосити, що я зараз перебуваю у своїй бібліотеці, тому що книга – це те, що супроводжує мене все життя, і я вважаю, що було б добре, якби книги

всіх супроводжували все життя, тому що це та константа, з якої ми проростаємо, це те, що формує наші стратегії, наші знання, це те, що формує наші естетичні та аксіологічні цінності. І власне, коло людей, які зібралися, які зголосилися до роботи в комітетських слуханнях, для нас усіх це речі очевидні.

Але ми як законодавці хотіли б, щоб ці зрозумілі поняття і сенси були не тільки для нашого Комітету гуманітарної та інформаційної політики, але й для представників виконавчої влади, тих, хто мають важелі до імплементації важливих законодавчих рішень.

Тому ми сподіваємося, що сьогодні відбудеться комплексне обговорення і рішення такого системного характеру, які уможливлють в подальшому все ж таки змінити суспільну ситуацію в Україні щодо читання. Коли я говорю про системні рішення, я маю на увазі те, що, власне, це не лише питання видавців. Це питання і письменників як авторів книг, це питання якості текстів і оформлення текстів, це питання і реципієнтів- читачів, тобто тут є багато складових цього процесу, але загалом все має вийти на одне поняття: *homo legens* – людина читаюча. Що нам зробити в українському суспільстві, як змінити ситуацію, щоб кількість *homo legens* була у нас значно більшою?

І в цьому сенсі, можливо, сьогодні ми будемо також говорити і про досвід наших сусідів, про досвід країн зарубіжжя, які вже напрацювали певні алгоритми дій для зміни у ситуації. Мені, наприклад, близька Польща, де давно вже почали бити на сполох і реагувати на ситуацію. Саме вони оголосили кілька таких цікавих проєктів, один з яких називався "Уся Польща читає дітям", і я би хотіла процитувати кредо цього проєкту: "Народ, який мало читає, мало знає". Народ, який мало знає, всюди приймає погані рішення: вдома, на ринку, біля скриньки для голосування. Ті рішення відтак відбиваються на всьому народові. Неосвічена більшість може перемогти освічену меншість. Це дуже небезпечний аспект демократії.

Отже, якщо Україна бачить себе країною демократії, якщо ми бачимо себе прогресивним суспільством і якщо ми хочемо змодельовати саме таке майбутнє, ми повинні вже зараз напрацьовувати конкретні рішення щодо того, щоб у нас була освічена більшість дійсно більшістю, і щоб ми мали майбутнє.

Дякую ще раз всім, хто зголосився до роботи. Починаємо обговорення. І я дякую своїй гарній колезі Євгенії Кравчук, яка буде модерувати дану зустріч з Києва і з нашого комітету, і я сподіваюсь, що справді наші рішення будуть ефективними і корисними.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, Ірино Мирославівно.

Отже, колеги, я коротко розповім по регламенту роботи і чому, власне, ми зібрались. Ми сьогодні обговорюємо, будемо обговорювати важливий документ – це стратегія розвитку читання на 2021-2025 роки.

Я хочу подякувати за ініціативу проведення таких комітетських слухань пані Олександрі Коваль і взагалі колективу Інституту книги, і я мала честь бути причетною до створення цієї стратегії, бачила, як формувалась робота, як дійсно там групи за напрямками працювали досить багато. І наше, знаєте, тепер основне завдання, щоб ця стратегія не залишилась красивими словами на папері, а все-таки була реалізована.

Отже, є відправлені рекомендації, це не остаточні рекомендації, бо ми будемо чекати ще після сьогоднішньої дискусії ідеї, хтось може ще надіслати в письмовому вигляді, і на засіданні комітету 14 липня ми вже будемо, я так думаю, приймати ці рекомендації.

Отже, щодо регламенту нашої роботи. Ми працюємо до 17 години. У нас є вже ряд виступів і доповідей, які вже заплановані. Щодо регламенту, то у пані заступниці Міністра культури та інформаційної політики Лариси Петасюк - 10

хвилин. Це профільне міністерство, власне, яке от якраз і зараз обговорює з іншими міністерствами цю стратегію. Ми сподіваємося, що вона буде схвалена Кабінетом Міністрів. Ну, ви якраз розкажете про те, як далі, бо особливо цікавить думка Мінфіну.

І 15 хвилин для доповіді директорки Українського інституту книги Олександри Коваль. Далі – виступи народних депутатів із нашого комітету по 5 хвилин. Я бачу, що записалась пані Софія Федина, Володимир В'ятрович. Якщо ще хтось підключиться, чи Андрій Боблях тут з нами є, то будемо додавати.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Княжицький теж тут.

КРАВЧУК Є.М. І далі буде обговорення, власне, стратегії з представниками громадськості і запрошеними. До трьох хвилин прохання обмежити свої виступи. Є люди, які надіслали письмово свої заявки щодо виступів. Якщо ви не записалися, то (я бачу пана Афоніна, пані Орісю Демську, Юрія Кононенка і Руслана Приходько) прохання - до 15.30, хто хоче виступити, написати в ZOOM-чат своє ім'я і посаду, організацію, яку ви представляєте, і ми надамо вам слово, але прохання це зробити до 15.30, щоб ми могли нормально спланувати роботу. І також можна буде поставити і не тільки у форматі виступу, але й запитання, але, очевидно, вже після основних виступів і доповідей. Отже, такий регламент роботи.

Розпочинаємо. І ще раз прохання – вимкнути мікрофони, хто не говорить, бо дуже багато людей в ZOOM і зайві шуми.

Отже, тоді передаю слово пані Ларисі Петасюк – заступниці Міністра культури та інформаційної політики.

ПЕТАСЮК Л.В. Добрий день, шановні колеги! Насамперед хочу привітати всіх від Міністерства культури й інформаційної політики, хто долучився до

сьогоднішнього обговорення. І мені надзвичайно приємно, що саме тема культури і безпосередньо промоції читання є дуже актуальною і ми сьогодні зібралися для того, щоб обговорити цю тему.

За даними досліджень, які провів Український інститут книги в 2020 році, саме читання книги займає 9-е місце, це всього лише 8 відсотків від всього дозвілля громадян. Враховуючи показник низький, який демонструє видання книжок, також стан бібліотечної галузі, а безпосередньо самих бібліотек, оскільки я особисто їжджу по регіонах і бачу, в якому стані, необхідна модернізація бібліотек. Ми говоримо також і про інфраструктуру, яку необхідно розвивати для того, щоб ми могли якось зрушити з місця ту статистику, про яку я щойно сказала.

Тривалий час, якщо аналізувати державну політику в цьому напрямку, в основному кроки були такі точкові, тобто ми в основному гасили пожежу. На сьогоднішній день всі документи, які розроблялись, вони розроблялись без такого глибокого аналізу, без залучення такої кількості професійної і громадської спільноти, яка була залучена на цей раз. І саме в жовтні 2020 року Міністерство культури ініціювало і створило робочу групу, координатором якої був Український інститут книги, і проект стратегії писався з залученням, ще раз повторююсь, всієї професійної громадської спільноти.

Він пройшов громадське обговорення і на сьогоднішній день він готовий до подання на погодження до міністерств та інших центральних органів виконавчої влади. І стосовно того, що Євгенія Михайлівна сказала, нам дуже важливо, щоб цю стратегію також підтримали і погодили всі державні органи влади, оскільки вона є комплексною і залежить її реалізація не тільки від Міністерства культури та інформаційної політики, а від багатьох міністерств, і в тому числі від проведеного фінансування на заходи і напрямки її реалізації.

Тому сподіваюсь, що цю стратегію, цей проект стратегії всі підтримають, тому що ми всі читаємо книжки, купуємо їх своїм дітям і таким чином це буде

гарний поштовх для стимулювання і зміцнення української книжки як в Україні для нашого споживача, так і на міжнародній арені в цілому.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Лаконічно вклатись. Можемо тоді ще в форматі запитань до міністерства, я думаю, будуть під час обговорення.

Тоді передаю, будь ласка, пані Олександро, вам слово.

КОВАЛЬ О.А. Добрий день, мене не видно тим, хто в ZOOM, але я тут і я рада представити вам нашу стратегію. Я також хочу перед тим повторити за пані Ларисою Петасюк, що досі, на превеликий жаль, державної політики в галузі нашого книговидання, книгорозповсюдження щодо читання, тієї державної політики не було, але лише точкові дії, і ви знаєте, тобто ви знаєте, що це зараз видно в дуже багатьох галузях, починаючи від розвитку нашої освіти, нашої науки і в інших галузях економіки.

Чому така мала роль приділялась книзі і читанню? Ми таких досліджень не проводили, вони, напевно, лежать в психологічній якійсь площині, але мені здається, що ставлення до книги як і до сфери культури загалом, домінує в цьому ставленні те, що культура, читання, книги вважаються, власне, сферою радше дозвілля ніж розвитку і через це ніхто і ніколи в нашій державі не пов'язував кількість читання, кількість книг, наповненість бібліотек з тими економічними показниками, які можуть бути важливими і є важливими для розвитку держави, для розвитку її економіки, для розвитку соціальної сфери.

І ось нарешті можна сказати, що після 30 років ми маємо шанс поставити все на належний рівень і здобути цю державну підтримку, державне визнання важливості нашої сфери не тільки для самих працівників сфери, не лише для

бібліотекарів і видавців, а для всіх українців, для українського уряду, для розвитку Української держави.

І я почну тоді презентацію нашу "Стратегія розвитку читання 2021-2025". І власне, будемо говорити про впровадження цієї стратегії, яка була розроблена за участі дуже багатьох експертів книжкового ринку, популяризації читання, освіти і так далі... (Перепрощую, технічні проблеми).

Здається, все в порядку. Отож, при розробці стратегії ми взяли за основу проведені нами дослідження, дослідження, які ми отримали теж з інших джерел, і ми впевнені і з впевненістю можемо засвідчити, що все, що викладено в нашій стратегії, базується саме на якихось реальних цифрах і заслуговує довіру і покликане вибудовувати довіру.

І ось ми виявили, що в нашій сфері дуже багато чого не так, як в інших країнах світу, і не так, як має бути. Наприклад, ви бачите зараз, яка різниця між кількістю регулярних читачів, які читають мінімум раз на тиждень, між Україною і іншими країнами світу. В Польщі це на 9 відсотків більше, в Італії аж вдвічі більше ніж у нас регулярних читачів.

Теж ми дізналися з досліджень PISA, які були проведені в 2018 році, що результати українських учнів в читанні і розумінні тексту набагато гірші, ніж в середньому по країнах OSP (?), це ті країни, їх багато, де проводяться ці дослідження, розрив в 21 бал, як ви бачите. І це дорівнює цілому року навчання. Тобто наші учні, а досліджують 15-річних учнів, вони відстають від своїх ровесників в світі на цілий рік. Їм, щоб наздогнати, треба вчитися не 12, а 13 років.

Менше ніж 4 відсотки українських 15-річних підлітків володіють стійкими навичками детального аналізу незнайомого тексту. А це значить, що в інформаційному світі вони просто загубляться. І ми розуміємо, що це завадить українським дітям, українським підліткам здобути ті навички майбутнього 2025 року, які були озвучені на Світовому економічному форумі в Давосі. Це насамперед аналітичне мислення та інноваційність, активне навчання і освітні

стратегії, розв'язання складних проблем, критичне мислення та аналіз і креативність, оригінальність та ініціативність. Це теж без цих навичок виживати буде дуже складно.

Що не так у нас з українським нашим книговидаванням? Наклади в Україні. Ви бачите ці гори і долини. І ми можемо прослідкувати дуже цікаві тенденції. Коли ми подивимося на 2013 рік, ми бачимо, що в цей рік, апофеозу правління Януковича, у нас кількість ринкових книг дійшла практично до нуля, ринкових книг українською мовою. Ось тут цей маленький розрив між сірою і чорною лінією, ви бачите, оце і є наклади ринкових комерційних книг українською мовою.

Далі ситуація трохи покращилася, але в 2020 році вона знову пішла різко на спад. І в 2021 році буде ще гірше, наскільки я розумію.

Падає кількість придбаних книжок і кількість прочитаних книжок. Хоча де-не-де вона трошки зростає ось тут, наприклад, прочитаних книжок з 36 до 39 відсотків від 2018 до 2020 року, але зростає вона за рахунок тих, хто раніше читав більше, а не за рахунок тих, хто не читав зовсім, на жаль. Ну і так само книжок українці купують дедалі менше.

І наш книжковий ринок, він становить всього-на-всього 122 мільйони доларів у 2019 році, в той час як у сусідній Польщі це понад 500 мільйонів доларів. І очевидно, що так не має бути. Ще й у 2020 році, як бачите, відбулося те, що відбулося: скорочення накладів на 32 відсотки, закрилися 48 книгарень, а до того їх було ледь більше 200. А книжок у нас видано ринкових, тобто тих, які можна придбати, одна книжка на три людини. Одна книжка на три мешканці України. Це ганебно.

Ще одне порівняння між Україною та світом по різних показниках, наприклад, реалізація книжок на душу населення в євро, якщо в Україні це 2,5 євро на душу населення на рік, то в Іспанії це 51 євро, в Польщі - 14. Виданих назв, це рахується на 100 тисяч населення, теж дивіться, яка велика відмінність: 54, можна сказати, в Україні порівняно з 228 в Словаччині.

Ну і примірників на душу населення цих книжок, коли ви тут бачите 0,5, а перед тим я казала - 0,3, то це просто 0,5 всього, а 0,3 - комерційних книжок.

Ще одна жахлива цифра, на мій погляд, це індекс забезпечення книгарнями. В той час, як в Україні одна книгарня на 165 тисяч населення, то у Європі одна книгарня на 12 - 15 тисяч населення. В 10 і більше разів різниця.

Ще маємо те, з чим рідко стикається цивілізований світ, це втрати нашої видавничої галузі через піратство і контрафакт. І наші експерти оцінюють це приблизно в 30 мільйонів доларів щороку, точного обліку, звичайно, це не може дати. Тобто це ті гроші українців, які недоотримують українські видавці, українські автори через те, що люди воліють купувати дуже дешеві книжки, контрафактні, і виручка за це йде просто в кишені тих людей, які не платять податків і взагалі порушують всі можливі закони. А могли би їх отримувати і українські видавці.

Крім книговидання, у нас є, звичайно, і проблеми з бібліотеками. Не будемо казати про всю інфраструктуру бібліотек, з цим уже якісь зрушення почалися, перетворення їх у центри надання культурних послуг, але далі не вирішені, і навряд чи є якісь плани з вирішення питання поповнення бібліотечних фондів. Хоч, як би там не було, як би не трансформувалася бібліотека, які б культурні послуги не надавалися в центрах, але ми вважаємо, що все-таки головною функцією бібліотеки має залишатися залучення людей до читання і надання їм хорошого асортименту книжок для читання, рекомендації якісь для них по цьому.

І ось ви бачите суму коштів, які були виділені Українському інституту книги за 2018-2021 роки, і ви бачите, як вони зменшуються від 114 мільйонів гривень у 2018 році і до 50 мільйонів у цьому році, близько 50-и, але вже на наступний рік поки що в тому доведеному так званому нам "фінансуванні" заплановано 0 гривень.

А з місцевих бюджетів виділяється не більше 25 мільйонів гривень на рік на поповнення фондів сукупно з усіх. За ці кошти виділені закупляється близько 700 тисяч примірників книжок на рік. Всього! На всю Україну. І це означає, що

коефіцієнт оновлення фондів, це коефіцієнт, який нормативно встановлений, і він становить 5 відсотків на рік, насправді він недосягає і до 1 відсотка. І таким чином повне оновлення фондів займе нам 150 років.

Ще такі показники по оновленню. Ну 500 тисяч примірників, 700 тисяч примірників - важко порахувати. Це означає 1,2 примірника на кожні 100 мешканців України, або 4 примірники на кожних 100 зареєстрованих читачів. Це дуже-дуже мало. При цьому коли я говорю, теж отут ви бачите ці поповнення фондів фінансування, поповнення фондів, при цьому на поповнення фондів шкільних бібліотек, яким Мінкульт не опікується, а Міносвіти, виділяється рівно 0 гривень. І так уже багато-багато років.

І ми бачимо, що для того, щоб досягти 5 відсотків нормативного, нам потрібно передбачити мінімальне річне фінансування в розмірі 700 мільйонів гривень. З різних бюджетів, очевидно, не тільки з державного.

Що, які задачі ми ставили, отримавши ці дані? Що, ми виявили, треба змінити? Поповнення бібліотечних фондів - довести норматив до 5 відсотків на рік. Індекс забезпечення книгарнями - одна книгарня на 50 тисяч населення. Надавати фінансування видавцям і авторам творів у вигляді грантів і стипендій для того, щоб збільшити пропозицію книжок на ринку. Підтримувати різні види популяризації читання у вигляді конкурсів, премій, промоційних кампаній, програм та заходів. При цьому не забувати про професійне навчання освітян, бібліотекарів, інших фахівців ринку щодо методів і способів популяризації читання і щодо підвищення взагалі їхньої фахової спроможності. Забезпечити введення навчальних програм, курсів у самі навчальні програми освітніх закладів різних рівнів, починаючи від дошкільнят і закінчуючи вищими навчальними закладами, різними курсами для освіти впродовж життя.

Також при цьому всьому ми дуже добре пам'ятаємо і усвідомлюємо про те, що держава насамперед має створити такі умови для розвитку ринку, щоб дати тільки хороший старт. Ринок сам має розвинути себе, і тому покупець книжки,

читач книжки є головним інвестором у розвиток книговидання. Але йому треба допомогти, і все-таки цей старт має бути.

Для стимулювання споживчого попиту ми пропонуємо сертифікати на безкоштовне отримання книжок. Пропонуємо їх для двох категорій взагалі мешканців України. Це 14-річні разом з отриманням ID-картки отримують такий сертифікат. І чому ще 14-річні, тому що дослідження показали, що найбільший спад в кількості читання відбувається саме в підлітків, починаючи з 13-річного віку і там до 18-річного віку. Тому стимулювання 14-річних важливе. А також це сертифікати, які мали би отримати батьки новонароджених дітей, щоб з найбільш раннього віку привчати дітей до цього регулярного читання, до життя з книжкою.

Ну так само споживчий попит стимулюють і промоційні заходи і кампанії - від локальних до національних - це те, що наш Мінфін називає "повітрям", "витрати на повітря".

Що буде? Читання як життєва стратегія для індивіда та суспільства. Коли ми розвиваємо читання на самому першому етапі життя людини і продовжуємо це робити регулярно, це позитивно впливає на підвищення якості освіти і безпосередньо впливає на якість життя людини надалі.

Щодо PISA. Ми плануємо подолати відставання, запровадивши уроки читання в молодшій та середній школі і, як я казала, різними промоційними і навчальними іншими заходами. І що ж зміниться у 2025 році після впровадження стратегії?

Кількість читачів, що читають не менше, як раз на місяць, зросте із 46 до 51 відсотка. При цьому зросте і кількість щотижневих читачів - із 27 до 30 відсотків. Загальна кількість читачів віком 18-24, студенти, зросте на 5 відсотків. Частка читачів, що обирають українську мову для читання, збільшиться з 32-х, які є зараз, до 40 відсотків. Щодо дітей, то кількість нечитачів з 18 відсотків (уявляєте, є 18 відсотків дітей, які взагалі не читають книжок!) зменшиться до 15-и. Це досить складно, але ми це зробимо.

Частка щоденних читачів серед підлітків збільшиться з 21-го до 25 відсотків. І це, я сподіваюсь, саме завдяки сертифікатам відбудеться. Ну щодо PISi, буде подолане це річне відставання і ми це, сподіваюся, побачимо в PISi 2026 року, яка буде за графіком проведена, раз на 4 роки ці дослідження проводяться.

Ну далі. Що зміниться на ринку? Буде видаватися від однієї ринкової книжки на рік, на противагу 0,3, яка є зараз, середній наклад зросте з 700 примірників до 3,5 тисяч примірників. Кількість книгарень збільшиться до 700. І бібліотечний фонд оновиться на 5 мільйонів примірників до 2025 року.

І яка ж ціна питання? Ну по різних напрямках, і тільки по першому року дії стратегії. Це 270 мільйонів на поповнення бібліотечних фондів, на сертифікати, на пілотний проект, 200 мільйонів, потім потрібно буде по 700. Заходи програми популяризації - це 25 мільйонів, видання книжок українських авторів - 35 мільйонів гривень, підтримка перекладів - 15 мільйонів гривень. І міжнародні заходи - 13 мільйонів гривень.

Але це там ще є дрібні різні статті, повна потреба по Українському інституту книги становить приблизно 690 мільйонів гривень порівняно з тими 100, які нам зараз доведені.

На чому я ще хочу наголосити? Що ця стратегія, хоч як би нам не хотілося, і ми розуміємо, що це велике навантаження для бюджету, але її реалізувати якимись шматками не вдасться, тому що ми не досягнемо тоді взагалі ніякого результату. Вона мусить бути реалізована по всіх напрямках комплексно. Тому що якщо діти не здобудуть навички читання в ранньому віці і в перших класах школи, вони взагалі втрачають інтерес до навчання в школі і вони потім не можуть здобувати якісної освіти надалі. І це покоління, яке цих навичок не здобуде, вже не матиме потреби купувати книжки, що буде приводити ринок до все дальшого і дальшого скорочення.

Якщо ми не будемо надавати фінансування у вигляді грантів на видання книжок видавцям і на стипендії авторам, то не буде чим поповнювати бібліотечні

фонди. Кількість виданих книжок українськими видавцями буде неминуче скорочуватись, у них зовсім немає фінансового запасу на те, щоб видавати тільки власним коштом. Якщо немає коштів на поповнення бібліотечних фондів, читачі не ходять в бібліотеки, відповідно не розвиваються, не підвищують свої такі життєві якісь потреби, не задовольняють. Якщо ринок наповнений "піратською" книгою, то навіть ми будемо мати кошти на промоцію читання, вони будуть тоді інвестицією в розвиток тіньового бізнесу. Отут про фінансування я вже сказала, мінімальне фінансування.

Оце, напевно, і все, що я мала сказати. Я ще тільки хочу якось відповісти Ірині Констанкевич, яка вважає, що люди в Україні мають стати людьми читаючими чи "homo legens", так, ми всі цього хочемо, але не задля того, щоб люди просто читали, ми хочемо, щоб "homo legens" перетворились на "hominem effective" і на "beatus homo", тобто на ефективних і щасливих людей.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дякуємо, пані Олександро.

Я думаю, що ми цю презентацію зможемо десь опублікувати і в нас на сайті комітету, бо тут і цифри, і від себе хочу сказати, що дуже добре, що є конкретні, як-то кажуть, КРІ, що вони виміряні в якихось відсотках, цифрах і зрозуміло, що це залежить від багатьох факторів, які не тільки там в силах нашого комітету чи навіть міністерства профільного, але, тим не менше, добре, що ці кількісні показники, вони вже закладені і вони цілком конкретні.

Отже, переходимо до виступів від народних депутатів. Візьму слово я, Євгенія Кравчук, заступник голови Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики.

Власне, тема книжок, читання, бібліотек мені дуже близька, бо, власне, я є співавтором ряду законопроектів, частина з них уже закони. Закон про зміни до

культури, який, власне, створив таке поняття, поки що ми не можемо пощупати, але вже принаймні ввели це поняття, як центри культурних послуг і дуже сподіваємось, що вже в цьому році Міністерство культури зможе реалізувати хоча б якісь пілотні проекти. Я впевнена, що ми про це ще будемо говорити і на засіданнях комітету, і на зустрічах з міністерством.

Власне, дякую, що все-таки ми зробили цей конкретний документ і зі свого боку хочу сказати, що дуже важливо, щоб дійсно його довести до логічного розвитку і впровадити, бо в нас за 30 років незалежності є велика кількість хороших стратегій, які залишаються на папері, тому дуже б хотілося, щоб уся ця праця експертів і ринку, і наша, вона мала, власне, ефект.

Отже, про саму проблему і питання пропагування читання як навички, ну тут держава не може прийти до людини і сказати "читай", чи до дитини - "читай". Тобто ми можемо зробити певні умови так, щоб книга була ближчою, щоб люди хотіли її прочитати, щоб знали про нові книги. Тобто це має бути, з одного боку, тренд на престижність читання, а з іншого боку - це власне має бути робота над екосистемою. І ця екосистема, це не тільки ті, хто видає книжки чи ті, хто пишуть книжки, це є і хто їх друкує фактично, це є і ті, хто їх продає і популяризує.

І звичайно, от бажання читати, воно формується від цієї навички, про яку говорила пані Олександра. І дійсно, моїй доньці 7 років і я тішуся, що ввечері вона не тільки iPad бере до рук, але й книгу. І мені здається, що ця навичка дітей, вона більше все-таки залежить від батьків. І якщо позиція здати дитину з 6 років у школу і там далі вчителі мають з нею щось зробити і розбиратися, то, очевидно, це не те, що може бути, знаєте, реалізовано в нормальному варіанті потім, щоб дитина дійсно перетворилася от на людину читаючу і на людину ефективну, думаючу і так далі.

Щоби я точно хотіла запропонувати до рекомендацій наших слухань, власне, про це сказала пані Олександра, що Мінфін каже, що це "повітря", от про популяризацію і про маркетинг і про те, щоб люди знали про ті книжкові новинки,

які видаються. От у нас в "Мистецькому Арсеналі" був "Книжковий Арсенал" і я певні чула там такі зауваження, не те що скарги, але просто такі побажання, що люди хотіли би знати більше, а що ж там продавалося, а які новинки, які переклади, хто вийшов, який новий автор, який новий переклад. Тобто за чим туди іти і що шукати. Тобто мова про те, щоб, ну, очевидно, це Інститут книги міг би робити певні там каталоги, сайти, інформацію. Я знаю, так, що ви робите, але це, очевидно, можливо навіть Міністерство культури у певних своїх проектах інформаційних, бо є такий, я знаю, напрямок у Міністерстві культури та інформаційної політики по соціальній рекламі, по пропагуванню, це варто, я думаю, що обов'язково варто робити.

Щодо законодавства. Я вже назвала законопроект, який став законом, про центри культурних послуг. Власне, ми маємо, я сподіваюся, проголосувати найближчим часом, можливо, навіть ще на цій сесії, зміну до Бюджетного кодексу щодо фінансування центрів культурних послуг.

Ще один закон, який є на розгляді Верховної Ради, вже схвалений комітетом і ми чекаємо на голосування у першому читанні, це 5002, нова редакція Закону "Про бібліотечну справу". Ми вже збираємо зауваження ті, які можуть стати правками до другого читання. І цей законопроект обговорювався і в міністерстві, і з громадськістю і буде обговорюватись далі в нашому комітеті. І власне, він дає (не повністю, але частково принаймні) відповідь на те, якою має бути бібліотека у 2021 році. І я за останні місяці якраз намагалася поїздити по різних бібліотеках в різних регіонах. І є насправді дуже хороші приклади, от хочу назвати і Андрія Бобляха, він сам з Полтави, з Полтавщини, я була не так давно в селищі міського типу Козельщина, і це просто прекрасний приклад того, як може виглядати бібліотека і яким серцем громади вона може стати для усіх вікових категорій – від найменших до найстарших.

Отже, власне, якою ми би хотіли бачити бібліотеку в 2021 році? Це укомплектовану колективом мотивованих активних бібліотекарів, цифровою

(власне, передбачається створення Національної електронної бібліотеки України), мобільною, для того щоб з'явилися пересувні бібліотеки, тобто підрозділи публічної бібліотеки, які будуть доставляти книги у віддалені містечка, інклюзивною, інтегрованою в міжнародне середовище.

І важливо про фінансову, звичайно, складову. Багато вже пані Олександра говорила про ці потреби, і я уже, там, і міністру написала, от ми з Ларисою говорили, що точно наш комітет, я впевнена, тут не всі члени є комітету в ZOOM чи присутні, але я думаю, що ніхто не буде за те, щоб було нуль гривень на поповнення бібліотечних фондів. Я просто якраз була в бібліотеках і всі кажуть: "Треба оновлювати бібліотечні фонди". І оці програми, які уже працювали від Інституту книги, вони є. Я зустрічаю це.

Далі. Є частина законодавства, законопроекти, які вже подані по пільгах власне для поліграфістів. І у нас заплановані такі раунди обговорень в профільному комітеті (це не наш, це Комітет з питань податків). Також важливо підняти питання пільгового кредитування видавців під державні гарантії. І вважаю, що теж хороша ідея, я знаю, що вже міністерство обговорювало з ринком, це книжкові рібейти для стимулювання видання власне україномовної книги, української книги.

І я особисто дуже підтримую ідею з сертифікатами, і взагалі ця ідея з сертифікатам чи для сфери туризму, чи для культурної сфери загалом на ці культурні послуги – це може стати дуже хорошим поштовхом для розвитку якраз галузі, яка ці послуги надає.

І я би от насамкінець хотіла би все-таки задати питання, можливо, після виступів, щоб пані Лариса відповіла, власне, в якому стані ці ідеї прекрасні про сертифікати, про рібейти, як ми можемо далі на що розраховувати, яка допомога потрібна від народних депутатів.

Дякую. Отже, я вклалася в свій час. І далі переходимо до виступів народних депутатів з нашого Комітету гуманітарної та інформаційної політики. І також

надійшло ще бажання від колеги пана Княжицького також виступити, тому буду передавати в тому порядку, в якому вони надходили, ці бажання виступити.

Отже, пані Федина, пан В'ятрович і далі пан Княжицький. Нагадую, що регламент у нас більший ніж у просто запрошених і інших народних депутатів, якщо вони є, з інших комітетів, але прохання спробувати вкластися в 5 хвилин.

Дякую.

Будь ласка, пані Софія Федина.

ФЕДИНА С.Р. Доброго дня усім! Дякую, що зібралися обговорити надзвичайно важливе питання.

Перш за все, пані Євгенія почала з того, що ми ж не примусимо людей читати. Але коли ми маємо міністрів, які хваляться тим, що за все своє життя не прочитали жодної книги і це є добре, це означає, що ми робимо все, щоб книгочитання "закопати", "закатати в асфальт" і щоб більше ніхто нічого не читав. Тому що все-таки думка публічних осіб, причому чиновників найвищого рівня, дуже впливає.

Тому питання перше і стратегічне: як зробити читання престижним? Як зробити читання модним? І для цього, зокрема, треба було б залучати і найвищих топ-посадовців, щоб це була кампанія не раз в рік під якусь дату, а щоб це була нормальна ситуація. Якщо б, зокрема, молодь хотіла б рівнятися на когось, вони могли б так само рівнятися і на прочитані книги.

Також хотіла б зауважити, що абсолютно вірно те, що книги сьогодні, книгочитання – це є боротьба за мізки. Книга заставляє думати і аналізувати в той час, як всі Інтернет-медіа, соцмережі – це тотальний скролінг, і в результаті пасивне сприйняття інформації, просто споживацьке. Тобто ми маємо, напевне, ще ставити питання, наскільки ми можемо в якійсь мірі десь обмежити молодь у користуванні гаджетами, передовсім це стосується безпосередньо освітнього

процесу, тому що навіть коли людина дивиться в телефон під час якоїсь лекції чи уроку, вона не сприймає інформацію, яку їй розказують. Я розумію, що зараз будуть казати про порушення прав і так далі, але це є також важливим моментом, як переключити дитину на сприйняття чогось інакшого як просто скролінг.

Наступне. Я абсолютно підтримую ідею не тільки сертифікатів, але от цей курс "Creative writing", по своїх студентах бачу, особливо за останні 2 роки, здатність до аналізу, висловлення своєї думки, висловлення своєї позиції спала навіть у найкращих студентів часто до нуля. І от якби нам вдалося такий курс запровадити хоча б у вищих навчальних закладах, я вже мовчу про школи, це все-таки дуже б зрушило сам процес думання і створення текстового матеріалу.

Ще один момент хотіла б зазначити. Це є питання стабільності для книговидавництва. Ну, не може бути так, що тут передбачене фінансування, потім раптом комусь більше треба, і забирають звідки? З культури, з освіти, з науки, і зокрема, з Українського інституту книги. Євгенія, напевне, пам'ятає, як ми боролися хоча б за якесь повернення фінансування зокрема на цей конкретний рік у контексті коронавірусу.

А тепер питання найважливіше: а де брати гроші? Пані Олександра сказала, що тут 600 мільйонів треба. Я маю пропозиції звідки забрати. От дивіться, нам же ж потрібно розвивати "людину думаючу" як таку. У нас цього року на фінансування Офісу Президента півмільярда додали. У нас на фінансування СБУ і ДБР додали по 2 мільярди. У нас на боротьбу з коронавірусом для Міністерства внутрішніх справ додали 5 мільярдів.

Можливо, нам усією творчою, культурною, митецькою, освітньою спільнотою треба піднімати це питання, тому що не можна будувати державу через тотальний контроль, контролюючі органи. ДБР взагалі займається розправами над військовослужбовцями замість того, щоб займатися державною безпекою. Мені видається, що частину коштів явно можна було би вимагати передати на

книгочитання. Можливо, менше у них буде проблем зі злочинами, якщо люди будуть читати і будуть відповідальними громадянами.

Ще один момент – це є локальні бібліотеки. Зараз їжджу по Україні і стикаюся з тим, що, напевно, кожна бібліотека у кожній ОТГ, особливо у тих, що є віддалені від центрів, просить допомоги з наповненням книгами. І кажуть, що люди би ходили і молодь мала би туди прийти, але книг немає як таких. Можливо, ми зможемо розробити ще окрему програму для них для фінансування на ці закупівлі. Можливо, не тільки з тими сертифікатами, хоча це дуже хороша ідея, але вони потребують "нової крові", тому що ми всі говоримо, що багато сіл вмирає. Якщо там можна буде на місці здобувати освіту, здобувати якесь своє середовище, будувати це середовище, тоді ми зможемо і рятувати ці конкретні села, і розвивати Україну.

Ще один момент, вже Євгенія згадувала, щодо податкового комітету. Я особисто вважаю, що ми маємо постаратися і зменшити до максимального мінімуму податкове навантаження на книговидавців, на авторів, тому що давайте подивимося, чим б'є, як працює наш найбільший ворог, агресор, який саме має всі механізми інформаційної протидії нам. Чому стільки московської книги на українському ринку навіть зараз або московськомовної книги? Та тому, що вони своїх видавців, своїх авторів не те, що підтримують, вони просто роблять такі умови, що не видавати книжку – це вважається вже алогічним якимось, тому що це вигідно – видавати книжку. І зараз це в контексті протидії і агресії, і викликам сучасного світу мало би зараз стати, скажемо так, критичною передумовою.

Ну і на останок скажу, що я дуже не підтримую своїх колег з різних комітетів, які розказують, що "книговидавництво – це такий самий бізнес, якщо люди не купляють книжки, значить, погані видавці, погані книжки, а значить людям це не потрібно, ми живемо в нових реаліях".

Книга, насправді, це не про бізнес, книга про те, чи ми будемо людиною розумною, чи ми будемо мати державу, чи у нас буде зрештою кому приходити на

ті чи інші посади, бо зараз ми так само спостерігаємо страшну кризу в кадрах як таких, тому що якщо з дитинства не закладено, що мозок має думати, це означає, що потім, в дорослому віці, ми отримаємо те, що отримаємо, а сьогодні ми маємо з цим катастрофу.

Тому дякую всім за вклад, дякую всім за роботу і, думаю, працюємо далі.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, пані Софіє. Коротка ремарка. Підтримую абсолютно, що це не просто як бізнес, однозначно, але має бути все-таки підхід у видавців як до бізнесу також – до якості послуг. От, я купила дитині, хочу, щоб вона почала читати... Перепрошую, це особиста історія. Я купила Джека Лондона, так? І там, значить, якийсь уже цей "Таємничий острів", ну тобто такий уже, для школярів. Шрифт такий дрібнесенький – неможливо читати. Вона не хоче взяти в руку це, просто неможливо читати. Тобто все-таки має бути якісний продукт, який хочеться прочитати. Чомусь "Гаррі Поттера" береш "А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА" останній, там, випуск з ілюстраціями, зрозуміло, що він дорожчий, не всі це можуть собі дозволити, очевидно якраз, що ці сертифікати і можуть допомогти.

ФЕДИНА С.Р. До речі, це один із наслідків намагання здешевити книжку, яку зможе купити більше людей. Тому тут має бути пріоритет, абсолютно згідна.

КРАВЧУК Є.М. Так. Щоб було якісно.

Пан В'ятрович, будь ласка.

В'ЯТРОВИЧ В.М. Доброго дня! Дуже дякую організаторам цих обговорень. Дуже дякую пані Лесі Коваль, яка так системно підійшла і представила нам цю стратегію. Абсолютно згоден з ключовою тезою цієї презентації, яка полягає в тому, що реалізація цієї стратегії потребує комплексного, якщо можна так сказати, навіть до певної міри безкомпромісного підходу, тому що половинчасті кроки не тільки не дозволяють реалізувати концепцію, половинчасті кроки до певної міри навіть скомпрометують ті дії, тому що скажуть: от бачите, який ресурс взяли, а воно не працює. Тому підтримую цілком пані Лесю, що тут компромісів не повинно бути, тут повинен бути, власне, рішучий і абсолютно комплексний підхід.

Тепер дуже коротко хочу дати свої зауваження чи доповнення до тих рекомендацій сьогоднішніх. Хочу звернути увагу на дуже важливий аспект, який добре розуміють в Інституті книги, в Міністерстві культури, який, очевидно, дуже добре було б, щоб розуміла і більшість у нас у парламенті: потужний і самодостатній український книжковий ринок може відбутися тільки як ринок українською мовою. Саме українська мова створить для нас унікальний сегмент на книжковому ринку. Саме українська мова – це наше унікальне позиціонування на цьому ринку. А отже і зусилля держави мають бути спрямовані одночасно на збільшення обсягу книговидання, книгорозповсюдження і на те, щоб при збільшенні асортименту тиражів водночас зростала і частка україномовних в обох цих показниках.

Тому цілком слушно в проєкті наших рекомендацій записано: відшкодування орендної плати книгарням мають відбуватися саме на основі продажів книг українською мовою. Єдине, що, на мою думку, відсоток відшкодування варто збільшити з 15 до 20 відсотків. Я пропоную внести відповідну зміну до рекомендацій. Я розумію, що це додаткові кошти, що це важче, але, знову-таки, керуючись дуже гарною тезою пані Лесі, в даному випадку я чому кажу "системних змін", ми повинні мати певну відвагу.

Так само в частині податкових пільг, особливо в частині рекомендацій, що стосується дуже правильної ідеї з сертифікатами для дітей, маємо записати в наших рекомендаціях, що ці сертифікати мають видаватися саме на книги, видані в Україні українською мовою.

І ще пропоную додати один важливий пункт до рекомендацій. Започаткувати програму придбання викупу для бібліотек за кошти державного бюджету по 500 примірників книжкових видань, виданих в Україні українською мовою, за умови надходження не менше тисячі 500 примірників цих видань для продажу у книготорговельну мережу. Це дуже важливо для підтримки і видавництв, і видавців, і бібліотек.

Відповідні пропозиції подав офіційним листом до комітету і прошу їх врахувати.

І на завершення. Ще раз дякую за організацію дуже важливого і дуже цікавого заходу.

КРАВЧУК Є.М. Дякую.

Прошу, пане Княжицький Микола Леонідович.

КНЯЖИЦЬКИЙ М.Л. Дякую.

По-перше, хочу подякувати пані Олександрі Коваль, підтримую її позицію, її презентацію, її бажання займатися популяризацією читання, бо в нас одиниці людей, які взагалі про це думають, їм треба пам'ятники ставити за життя, а найкращим пам'ятником для пані Олександри буде схвалення реалізації цієї

концепції, а потім вона буде ще довго жити і ще багато інших концепцій створить. Так що за це їй дякую.

Тепер щодо самих проблем. Ви розумієте, наше падіння читання і жахливе порівняння з іншими європейськими країнами очевидно пов'язано з повною деінтелектуалізацією суспільства. Я думаю, ми всі це бачимо, бо інтелектуальні суспільства це ті суспільства, де цінується думка, це, як правило, демократичні суспільства або такі диктатури, які, як радянська диктатура в радянській системі, все ж таки підтримували і розуміли роль книговидавництва і розуміли всі протиріччя, які існують в суспільстві, де і письменники, і книги сприяли тому, щоб ці протиріччя в якийсь спосіб згладжувались, хоча це не врятувало, звичайно, радянську імперію від краху. Але є інші диктатури в інших частинах світу, в Азії чи в Африці, де читання набагато менше, тому що там тим більше читати нікому не потрібно, а достатньо танцювати або "відосики" показувати. От це проблема. Тому читання в нас буде популяризуватись і Софія правду про це говорила, якщо вищі посадовці це робитимуть і розумітимуть важливість цього.

Є ефективні способи. Я зараз просто може дещо знервований з застосуванням правової політики в Україні, бо скептично ставлюсь до різних механізмів, як застосування санкцій, інше, але якщо ви вже хочете застосовувати санкції, то застосуйте санкції до піратів. Що заважає? Всі знають, хто займається піратством, всі знають, в який спосіб, які провайдери цьому сприяють, в той час, коли це відбувається через мережу Інтернет. Нехай РНБО запроваджує санкції, нехай РНБО обмежує ввіз продукції з країни-агресора, тому що більшість стелажів, особливо класики, як ви чудово розумієте, в книжкових магазинах це продукція країни-агресора.

Я розумію, що ми підписали, я робив такий законопроект в попередньому скликанні. Наші опоненти говорили, що це суперечить правилам ВТО, але зараз іде війна, багато інших обставин, але, безумовно, ввіз продукції з Російської Федерації

гальмує не так читання, як гальмує українські видавництва, а в результаті все одно гальмує читання чи розвиток українських видавництв.

Тому я може жартую, коли кажу про санкції, але все ж таки думаю, що нам на комітеті серйозно треба буде обговорити ту боротьбу з піратством, бо про неї всі говорять, ми її не реалізовували, і треба цим скористатись, так само як і ввіз російських книжок, особливо в контрабандний спосіб, або друк їхніх матриць.

Наступне. Софія вірно говорила. Пам'ятаєте, коли після краху Радянського Союзу Росія стала незалежною від України, перше, що вони зробили, це нульове ПДВ на книжки. Отже, є два способи підтримати як книговидавництво, так і книжкові магазини, і я переконаний, це потрібно робити, це або пільги або дотації. Якщо ми даємо сільгоспвиробникам пільги з ПДВ до 11 відсотків, а ми за це голосуємо, а потім даємо ще і дотації, чому ми не можемо, маючи таку катастрофічну ситуацію на ринку читання, діяти точно так само по відношенню до видавців? Можемо? Це дає якийсь дикий прецедент, і в принципі, я думаю, що наш комітет повинен це ініціювати і це така історія, яку, я думаю, зал підтримає. Просто треба це продумати.

Я розумію, що Мінфін буде виступати проти, завжди хтось виступає проти, чи Науково-експертне управління, але, безумовно, фінансова підтримка або в спосіб пільговий або дотаційний, вона потрібна. І, до речі, це було б балансом по відношенню до, можливо, певних лакун, які відбудуться через заборону в'їзду і боротьбу з піратством.

Ми коли в кінематографі забороняли російські фільми, ми відразу прийняли закон у минулому скликанні про підтримку українського кінематографу. Це одна історія, яка балансує іншу. І коли це робити комплексно, тоді це починає працювати.

Наступне. Популяризація. Звичайно, популяризація потрібна. Чи вона існує? Ні, її не існує. Наведу вам такий приклад. Мої колеги на каналі "Еспресо" ініціювали конкурс книжок за вибором читачів бібліотек. В цьому конкурсі жодної копійки державних коштів, навіть УКФ відмовив у гранті, хоча в конкурсі бере участь 500 бібліотек, а в голосуванні за кращу книжку (читачі бібліотек голосують) - 10 тисяч учасників. 10 тисяч! І в принципі, комерційна структура робить це власним коштом, але жодної підтримки від держави не має. Точно так само є інші ініціативи в інших громадських організаціях, структурах, телеканалах, медіа. Одна ситуація, що їх є мало. Тому відповідна програма мала би бути пріоритетною в Українському культурному фонді і в Інституті книги. Коли ми про це говоримо, то мали би такі пріоритети роботи з бібліотеками вичленяти, тому що коли ми говоримо про Український культурний фонд, добре, що фонд підтримує всі креативні індустрії, але є речі, які є хребтом чи основою розвитку здорового суспільства, як, наприклад, книговидавництво і книгочитання. І мати там окрему цілісну програму для розвитку інфраструктури теж варто було би: або в Міністерстві, або в УКФ при збільшенні бюджету, більше ніж про це каже чи пропонує пані Олександра, це могло би працювати.

Подивіться, Опра в Сполучених Штатах (найвідоміша ведуча) робить програму про книжки і про читання. Де на наших популярних каналах ви бачите книжки і читання? Їх немає. Їх немає, тому що, по-перше, вони є збитковими, а власники не вбачають у цьому своєї цільової аудиторії, по-перше. А по-друге, їх немає, тому що і держава не має відповідних програм для підтримки в тому числі і комерційних засобів масової інформації, і просто громадян, блогерів для популяризації читання.

Книжка і література, сучасна література має стати предметом дискурсу. Вона має бути модною. В радянські часи, пам'ятаєте, Загребельний "стояв" у кожній хаті, не було дитини, яка би його не читала. І навіть в радянській системі він писав про українську історію, але він був модним. Потім в ці перебудовчі часи Коельо був

модним, я не кажу, в яких перекладах, але це було модно і модно було читати і це обговорювати.

Яка література зараз є модною? Соціальні мережі і багато інших речей витиснули цю моду. А цю моду потрібно повернути - на читання, на літературу. І це сприятиме і престижу. Вже завершую.

Останнє, що хочу сказати. Це дуже добре, що ми створили, створюємо центри культурних послуг. Слухайте, давайте створимо центри культурних послуг на базі найкращої бібліотеки в кожному районі. І таким чином вона буде надавати, не треба нічого будувати. Бо коли ми декларуємо, щось створюємо, а в цей час щоденно закриваються бібліотеки органами місцевого самоврядування, це неправильно. Той самий Польський інститут книги цілу програму розвитку пілотних бібліотек мав, давайте це поєднаємо. І таким чином це не будуть центри, які будуть "у повітрі", а ми підтримаємо і бібліотеки, і підтримаємо читання.

Словом, не хочу забирати занадто багато часу, але хотілося б, щоб ми від розмов переходили, в принципі, до більш конкретних дій, що мені робити складно, бо все ж таки я працюю в опозиції зараз, але зважаючи на те, що з таких питань насправді ми не ділимося на партії в нашому комітеті і в нас спільні підходи, це можна було б робити. А проект, презентовану концепцію, стратегію пані Олександри підтримую і прошу затвердити.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, Миколо Леонідовичу.

Я бачу, що практично всі, хто виступав, звертали увагу на проблему з контрафактом. Мені здається, що треба в Рекомендаціях більш детально саме по контрафакту виписати і, очевидно, до Міністерства внутрішніх справ звернутися, бо тут дійсно, зважаючи на те, що контрафакт вполовину дешевший за оригінал, то просто люди, які, зрозуміло, що не можуть виділити значну частину бюджету на

книжки, тим більше куплять дешевший цей контрафакт, який порушує авторські права і взагалі якість, і дуже часто це, власне, контрафакт з російських видань, а при тому, що є україномовний переклад цієї ж книги, але він дорожчий, бо він видається за правилами. Дякую.

Перш ніж ми перейдемо до обговорення, Андрій Боблях, будь ласка, колега з комітету. І, пані Ларисо, можливо, ви ще все-таки прокоментуєте, бо у вас було так, дуже коротко, про сертифікати. Після цього перейдемо до виступів.

БОБЛЯХ А.Р. Доброго дня всім! Я багато часу не займу. Насамперед, хочу подякувати пані Олександрі, насправді, дуже крута у вас презентація, але дуже важкі цифри для сприйняття, я вам скажу. Ну, насправді, це дуже важко сприймати такі жахливі цифри.

Наприклад, я хочу сказати по своєму досвіду. Коли я створював творчі студії у себе там, локальні у нас такі були, головна умова була для дітей (це були діти з 5 по 9 клас), щоб вони читали. Ми заставляли їх читати, тому що насправді це те, що допомагало далі створювати якісь продукти, наприклад, для них.

І наразі, знову ж таки свій приклад, моїй дитині 5 років. Заходимо в супермаркет, він завжди біжить у відділ – там, де є або іграшки, або книги, тобто він знає: якщо йому іграшку не куплять, то йому все одно куплять книгу. І це дуже гарна така от була би ціль для всіх батьків. Тут насправді Євгенія Михайлівна сказала правильно, що це залежить в першу чергу від батьків, що батьки повинні купувати книги і повинні читати дітям. Тому що зараз гаджети дуже сильно змінили наше життя, змінили повністю наше життя.

І знову ж таки є пропозиція. Якщо ви кажете, от, до речі, дуже крута ідея знову ж таки з сертифікатами, і молодь з 13-14 до 18 років мало читає, напевно, все ж таки потрібно через гаджети, через соцмережі доносити їм цю інформацію, популяризувати книги. І в це, зрозуміло, потрібно вкладати кошти. Але поки ми

через гаджети не донесемо, батькам це дуже важко зробити. При тому, що вони знову ж таки упустили той момент, коли самі перестали читати, батьки. Оце головна умова: все ж таки через гаджети це зробити і це було б дуже круто.

Дякую вам.

КОВАЛЬ О.А. Можна я коротенько?

КРАВЧУК Є.М. Так.

КОВАЛЬ О.А. Ви сказали про оце залучення до читання, про те, що тільки читаючі діти могли у вас працювати у ваших гуртках. А є дуже прекрасний приклад якраз на фоні Чемпіонату з футболу, який відбувається, і гри нашої команди української з Великою Британією. Так от, у Великій Британії є дуже популярний рух залучення до читання. Цим займаються футбольні тренери. Ви знаєте, що в Великій Британії футбольна команда є в кожній школі, якщо не в кожному класі. І чи не тому у них такий хороший результат у футболі, кращий ніж у нас?

БОБЛЯХ А.Р. Я хочу сказати, що насправді зараз у молодого покоління є свої кумири, є ті люди, яких вони дивляться дуже багато, і зрозуміло, що там є дуже багато, кого і не потрібно дивитись, але все ж таки, якщо в цій більшості переконати тих блогерів, щоб вони популяризували, це було б правильно. Футболісти, блогери, в кожного по-різному. В когось плавці, в когось боксери, по-різному буває.

ПЕТАСЮК Л.В. Я хочу додати до свого виступу, що всі ідеї, які озвучувались, я от щойно записувала, підтримую, і та стратегія, яка в нас розробляється, буде дієвою тільки тоді, якщо ми правильно її впровадимо, тому що формування державної політики, воно починається з прийняття нормативно-правового акту, а реалізація починається в першу чергу з того, що має бути бажання всіх центральних і місцевих органів виконавчої влади до реалізації цих заходів, які прописані, і до вишукування цих коштів. Що я особисто бачу в регіонах, безпосередньо з Євгенією це обговорювали, там, де найкращі зразки бібліотек і інфраструктури культурної, в основному іде ініціатива безпосередньо від людей, які на місцях намагались це все втримати.

Тому ця комплексна програма буде залежати в тому числі і від правильного способу і заходів, які ми випишемо разом, так як ми виписали разом з Українським інститутом книги і всією спільнотою безпосередньо напрямки стратегічні, так само нам правильно треба виписати заходи з реалізації. Оці питання, які зараз містяться в проекті рекомендацій комітету, буде включено безпосередньо в план заходів з реалізації цієї стратегії і безпосередньо рітейти і сертифікат, який ми зараз розробляємо, це буде один з способів реалізації цієї стратегії.

По сертифікатах окремо хочу сказати, що ідея з цими сертифікатами, вона виникла ще з законопроекту 3377, і цю ініціативу подали саме до комітету, тоді до комітету, народним депутатам Український інститут книги, і воно на сьогоднішній день передбачено пріоритетними діями уряду, і як ідея розглядається також поширити на всю сферу культури, тобто це буде безпосередньо підтримка самого споживача, який буде отримувати ту послугу, на яку він буде розраховувати в сфері культури і в даному випадку безпосередньо купівлі книжок, і також це буде підтримка суб'єктів господарювання, які будуть видавати ці книжки і надавати послуги в сфері культури.

Стосовно відшкодування рітейтів, це теж як додатковий захід, який нами просто розглядається паралельно зі звільненням від оподаткування суб'єктів

книговидання, тому що це все в комплексі дає той результат, який нам продемонструвала пані Олександра. І надалі, коли ми погодимо цю стратегію і вона набуде статусу нормативно-правового акту, я всіх закликаю до розробки безпосередньо заходів на реалізацію цієї стратегії, які будуть дієвими, і дійсно врахують всі пропозиції, які сьогодні озвучені.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Пані Ларисо, а які часові рамки дедлайну по погодженню і прийняттю?

ПЕТАСЮК Л.В. Стратегія зараз після цих слухань буде направлена на погодження. Це десь приблизно місяць-півтора, і ми будемо мати вже нормативно-правовий акт.

КРАВЧУК Є.М. Переходимо до виступів. Спочатку ті, хто подав попередні заявки.

Будь ласка, Олександр Афонін – президент Української асоціації видавців і книгрозповсюджувачів. А далі – пан Руслан Приходько, Юрій Кононенко і Орися Демська.

АФОНІН О.В. Дякую.

Я, власне, не буду говорити про стратегію, хоча зауважу одне, що до сих пір в Україні не існувало такого досконалого комплексного документа, який був підготовлений за участі широченного кола експертів, професіоналів, які б представляли бібліотечну сферу, видавничу сферу, освітню сферу, представляли б органи влади, зокрема Міністерство культури, навіть Офіс Президента був

залучений до цього. В стратегії прописано все, принаймні те, що стосується книговидавничої галузі. Від того, якими заходами потрібно капіталізувати галузь, за допомогою яких інструментів, і закінчуючи боротьбою з контрафактом, який в основному представляє контрабандну продукцію, яка поставляється нелегально.

Я буду говорити про політичну і національну свідомість і по політичну волю. Один з французьких політиків, коли його спитали: що для французів і що для французької влади книга? – він сказав: "Це настільки цінний культурно-інтелектуальний продукт, що ми ніколи не віддамо його на поталу виключно ринкових механізмів, а будемо підтримувати і будемо контролювати". Це той напрямок, від якого залежить розвиток людини і держави.

30 років тому виникла незалежна Україна. І по логіці розвитку першим кроком, який мала б зробити нова українська влада, це був крок по формуванню нової громадської спільноти виховання і нової соціальної політичної свідомості, розуміння, що це інша держава. Але і в цьому процесі головну роль грала і до сих пір грає в усіх країнах світу книга. Але українська держава в особі певних людей почала зі знищення потужної видавничої галузі. І власне, ця політика, закладена ще на початку 90-х років, продовжується. По великому рахунку, можливо, це звучить дуже жорстко, але це антидержавна і антинаціональна політика. Книгу, бібліотеку, читання, а відповідно людину з її інтелектуальним, культурним, моральним зростанням було викреслено, викинуто за рамки державних пріоритетів, і вона знаходиться і сьогодні там. І власне, тому ми і говоримо сьогодні про стратегію, бо ця політика продовжувалася протягом років.

Наші фінансисти, Мінекономіки, Міністерство фінансів, дуже добре рахують гроші в бюджеті, але чомусь ніхто не поставив питання тих трат шалених, мільярдних, трильйонних трат, які понесла Україна в результаті забуття книги, в результаті забуття книги, в результаті обезцінення знань, досвіду, професіоналізму і вигнання книги за межі культурного середовища. Це мільярди і трильйони грошей. Це деградація кадрового ресурсу, це падіння суспільної моралі, це падіння

загальної культури і так далі. Тобто ми сьогодні говоримо знову у своєму колі про своє: чи почують нас отут, через дорогу, у тих стінах, чи з'явиться у них політичне національне розуміння, чи з'явиться у них політична воля? Ми говоримо про розвиток держави. А чи можливий розвиток держави без якісних кадрових людей, якісного кадрового ресурсу? А чи можливі появи цих кадрів, які не вміють читати, які захищають дипломи, прослухавши лекції, які не спроможні, вибачте, гвинт від гайки відрізнити, сьогодні сантехніка вже не можна знайти, не кажучи вже про людей, які володіють високими технологіями і вміють робити щось руками.

Можна говорити, можна деталізувати стратегію. Але я абсолютно згоден з Олександром про те, що не можна зі стратегії висмикувати окремі шматочки чи окремі якості програми і курси і говорити: от ми це зробимо і це зробимо, а це робити не будемо, а це потім будемо робити. З цього нічого не вийде. Це все рівно, що розрізати корову і сказати: нам потрібно лише вим'я, а хвіст, голова і ноги не потрібні. А чого вим'я? Бо з нього молоко йде.

Програма мусить бути прийнята. Не виключено, якісь там правки, якісь додаткові погодження. Не буде без читаючої України, без книги великої держави Україна, і це розуміють у всьому світі, крім самої України.

Я хочу звернутися, я не знаю, записані багато представників органів виконавчої влади на сьогоднішні слухання, чи є вони, чи немає їх, я хочу звернутися: проявіть врешті-решт політичну волю, зробіть крок, переламайте цю трагічну ситуацію, яка продовжується 30 років. Україна має стати цивілізованою державою через читання, через книгу, через розумні професіональні кадри у всіх сферах - від сфери управління, сфери виробництва до соціальної сфери.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, пане Олександрє.

Знаєте, якби не було політичної волі, ми, мабуть, зараз не зібралися тут і не обговорювали вже конкретні документи.

АФОНІН О.В. Політична воля, крім Верховної Ради, є ще там через дорогу.

КРАВЧУК Є.М. Зрозуміло. Ми ж "лупаємо сю скалу" тут разом. Правильно ви сказали, що тут одностайні. І дійсно, хотілось би, щоб і далі ми з депутатами різних фракцій в цьому плані були одностайні.

Будь ласка, пан Руслан Приходько – директор Директорату вшанування пам'яті та формування позитивного образу ветерана Міністерства у справах ветеранів України.

Є пан Руслан? Він записувався в чаті.

КОНСТАНКЕВИЧ І.М. Він казав, що готовий взяти слово до 15:40, а зараз 16:20. Напевне, він вже побіг.

КРАВЧУК Є.М. Добре. Тоді пані Орися Демська – голова Національної комісії зі стандартів державної мови.

ДЕМСЬКА О.М. Добрий день. Велике спасибі, колеги, за запрошення. Передусім дозвольте висловити своє справді велике захоплення тою велетенською працею, яку зробила пані Олександра і Інститут книги.

Я як голова Національної комісії зі стандартів державної мови мушу сказати, що це вкрай важливо, зокрема з моєї "вежі", з моєї Львівської площі в Києві, що це один з небагатьох документів, який написаний хорошою, якісною українською

мовою, і це, власне, дуже тішить, що щораз більше з'являється хороших та якісних текстів з нормативно-правових актів, стратегії і так далі.

Тепер щодо читання. Дивіться, ми з 16 липня 2021 року запускаємо іспит на рівень володіння державною мовою, і досить часто ставлять запитання, як підготуватись до іспиту. Ви знаєте, відповідь є більше ніж тривіальною, відповідь є – читайте українською мовою, слухайте фільми українською мовою, пишть і спілкуйтесь українською мовою, тому що це єдиний спосіб справді скласти іспит на рівень володіння мовою. Тому читання є не тільки важливе з огляду бізнесу, не тільки важливе є з огляду формування державної політики, але також є складовою такої тривіальної речі як складання іспиту.

Ми багато сьогодні чули і надзвичайно справді якісної інформації ми отримали і одне з ключових питань – як навчити людину, сучасну людину читати, читати багато і читати якісних текстів. Я думаю і це, власне, буде моя пропозиція звучати, треба, попри все, у стратегії ще згадати про переформатування концепції, освітньої концепції. Сучасна школа зорієнтована на велику кількість текстів, але в другій позиції є якість. Я думаю, що на сьогодні вже ми прийшли до тієї позиції, що має бути не так багато, але це повинні бути якісні тексти.

Концепція розподілу таких текстів, передовсім книжок, за якістю повинна відповідати таким стратегічним напрямом: по-перше, це повинні бути українські книжки про Україну, які формують у нас спільні цінності, саме спільні цінності у всіх українців західної, східної, північної, центральної України. Просто повинні бути ті українські книжки, які дають відповідь на запитання, які ставить людство, про любов, про повагу, про свободу, і саме свобода, напевно, є тим нашим концептом, тією нашою ідеєю, яку ми можемо запропонувати світові.

Другий такий напрямок, напрям, який має бути представлений для сучасного читача в школі і формувати сучасні смаки молодій людині як людині взагалі української, це повинні бути тексти, які формують, посилюють в нас європейську ідентичність.

І третє – це тексти, які обов'язкові для читання і на яких виникла європейська цивілізація. Це Аристотель, Сократ, Сенека і так далі.

Тобто українська дитина, український школяр повинен бути долучений до репертуару книжок, який є типовий для європейця, для цивілізованого світу. Також наші книжки, бажано, щоб опинились в репертуарах читання європейців і всього сучасного цивілізованого світу. Це є надзвичайно важливі речі, але ще, крім цього, в українських школах, в університетах необхідно практикувати таке поняття як спільночитання. В західній традиції це називається "Common Reading", тобто спільне читання, спільночитання. Коли ми спільно читаємо якісь тексти, ми спільно формуємо саме спільні цінності, спільне бачення нашого майбутнього, спільне формування нашого минулого як сильного, потужного минулого, на якому буде ґрунтуватися наше майбутнє. Це вкрай важливо. І власне, я оформлю ці пропозиції як свої пропозиції до комітету.

І також хочу ще одну невеличку репліку, яка буде перекликатися з реплікою пана В'ятровича. Українські книжки таки треба читати українською мовою, тому що саме українська мова є первинним мовним кодом для Української держави. Це вкрай важливо, тому що тоді формується первинна свідомість, первинна, скажімо, ідентичність українця в Україні. Але також ми не повинні забувати про читання англійською мовою, німецькою мовою, французькою мовою, що також є важливо.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дуже дякую. Так, будь ласка, оформіть ваші рекомендації, є цікаві ідеї.

ДЕМСЬКА О.М. Так, ми вже надіслали.

КРАВЧУК Є.М. І ви буквально на останніх секундах просто сказали те, що я хотіла сказати, про англійську мову, бо, власне, дуже багато літератури, яка є тільки англійською мовою.

ДЕМСЬКА О.М. Розумієте, коли ми читаємо якоюсь іншою мовою, особливо європейською мовою, це критично важливо, щоб це була англійська, німецька, французька, іспанська, ми тоді відкриваємо для себе світ і себе світові. І ми тоді відважніші, і тоді наші молоді люди, їдучи в світ, чуються рівними з західними своїми колегами. Це дуже важливо - чути рівними на європейському і світовому континенті.

Дякую, перепрошую.

КРАВЧУК Є.М. Дякую.

І якраз ми поговорили трошки про освіту, теж погоджуюся абсолютно. У мене моя вчителька української мови і літератури часто повторювала, не її, по-моєму, фраза, але вона казала: "Щоб грамотно писати, треба багато читати".

І якраз хочу передати слово керівникові Головного управління загальної середньої та дошкільної освіти Міністерства освіти і науки України пану Юрію Кононенку.

КОНОНЕНКО Ю.Г. Шановна пані голово, шановні народні депутати України, шановні учасники слухань! Я одразу скажу, що Міністерство освіти і науки України цілком підтримує прийняття Стратегії розвитку читання, ми брали участь в розробленні цього документа і будемо намагатися зробити все, щоб ця стратегія була виконана, тому що це є вкрай важливим для держави.

Очевидно, ви дуже добре знаєте, що ми, можна сказати, починали оновлення освітнього законодавства з 2014 року. А у 2017 році, коли Верховна Рада прийняла Закон України "Про освіту" в новій редакції, то там були визначення "компетенція" і "компетентності", якими повинні володіти наші діти і люди більш старшого віку впродовж життя. Фактично це вперше так було виписано. І принаймні 5 компетентностей напряду пов'язані з тою темою, яку ми сьогодні обговорюємо: це вільне володіння державною мовою, здатність спілкуватись рідною, у разі відмінності від державної, та іноземними мовами, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання упродовж життя і громадянські і соціальні компетентності. Ну і, звичайно, культурна компетентність.

Після прийняття цього базового Закону про освіту також Верховна Рада вже у 2020 році прийняла Закон про повну загальну середню освіту, який визначає розвиток школи на найближчий період. І після того Міністерство освіти підготувало і направило Кабінету Міністрів України державні стандарти, і 2 державні стандарти освіти вже прийняті: у 2018 році початкової загальної освіти, і в цьому, 2021 році, базової середньої освіти, тобто те, чому діти вчаться у 5-9 класах. Зараз розробляються модельні навчальні програми, в тому числі ті, які також напряду пов'язані з темою нашої роботи сьогоднішньої, з української мови, з української літератури, з зарубіжної літератури, з мови і літератури національних меншин. Ми маємо намір ці програми значно оновити, долучена велика кількість експертів і спеціалістів, тобто ця робота протягом літа вже буде завершена.

Також дозвольте нагадати, що Міністерство освіти, на жаль, в межах того бюджетного процесу, який ми маємо, ми намагаємося кожного року, тоді, коли це вдається, видавати книжки у серії "Шкільна бібліотека". Наприклад, у 2018 році майже мільйонним тиражем для учнів 1-х - 2-х, а потім 3-х і 4-х класів були видані твори, хрестоматія сучасних українських письменників дитячої літератури. І таку роботу ми маємо, звичайно, продовжувати.

Користуючись нагодою, хотів би також попросити підтримки народних депутатів України при прийнятті бюджетів на 2022-й і наступні роки також щоб ми мали таку окрему, бажано було б, бо зараз та програма "Шкільна бібліотека", вона у складі загальної програми з підручниками та посібниками, а дуже добре було б, щоб була окрема програма, яка була би пов'язана з поповненням фондів шкільних бібліотек.

Якщо зовсім коротко, то таким чином дозвольте представити нашу позицію.

КРАВЧУК Є.М. Дякую.

Дійсно, по шкільних бібліотеках багато, я так розумію, що пан Афонін якраз і говорив, що є певні ідеї...

АФОНІН О.В. Записано в рекомендаціях Комітету з освіти про створення окремої програми ...

КРАВЧУК Є.М. Власне, це те, про що сказав представник міністерства. І дуже багато насправді, коли ми працювали і обговорювали Закон про бібліотеки, то запитували шкільні бібліотеки, зрозуміло, що ми не могли це прописати, бо інша сфера, але, тим не менше, питання виникало дуже часто.

Буквально кілька виступів тих, хто зголосився в чаті і окремо написали. Є пані С.Остапа – голова наглядової ради "Суспільного", бо тут багато говорили про популяризацію і таку певну частину інформаційної політики, і я так розумію, що "Суспільне" якраз і є партнером у багатьох проектах.

Будь ласка, пані Світлано.

ОСТАПА С.В. Доброго дня! Я, в принципі, не планувала виступати, але мене зачепила одна фраза, що на телеканалах і на каналах українських взагалі немає нічого про книжки, то я хочу сказати, що на "Суспільному" насправді дуже багато про книжки - і на телебаченні, і на радіо. Якщо коротко, то я просто озвучу, а посилання кину ще й у чаті хоча б на одну програму, щоб ви зорієнтувалися.

На Першому каналі ми завжди є інформаційними спонсорами "Книжкового Арсеналу" і "Львівського форуму", на Першому каналі зокрема в Суспільній студії розповідали про "Книжковий Арсенал" і працювала на "Арсеналі" виїзна студія, яка зробила години контенту для радіо. Окремо був спецпроект на каналі "Культура", тобто повне висвітлення "Книжкового Арсеналу", називалась програма "UA: Культура на Книжковому Арсеналі". І такі ж програми були у 2018, у 2019 і цього року.

Є програма "UA: Культура на львівському бук-форумі". Була в 2019 і заплановано виробництво цього року. Є кілька програм про книжки на телеканалі "Культура", кину посилання в чаті, програма "Енеїда" - дуже користується популярністю, книжкові презентації на "UA: Культура" наших українських авторів.

На Українському радіо на всіх каналах представлені програми про книжки. Є програма "Книжковий топ" на Першому каналі Українського радіо, "Книжковий лабіринт" на радіо "Культура", де про дитячу літературу розповідають і окремо підкасти: є аудіокнижки, радіодетективи на радіо "Культура" і Українське радіо є щорічним ініціатором номінації "Детектив, кримінальний роман на "Коронації слова" і лауреатам цієї номінації, окрім диплома, ще і пропонується озвучення цього твору на радіо.

Тому я скажу, що у нас дуже люблять читати на "Суспільному" творці, особливо молоде покоління, яке прийшло до нас працювати. Тому в нас дуже багато програм, особливо новинки всі висвітлюються і цьому ми приділяємо дуже велику увагу.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дякую, пані Світлано. Ми дякуємо за те, що ви робите. І сподіваємось, що ці програми про книжки будуть бачити все більше і більше глядачів "Суспільного", щоб кількість переглядів також зростала цих програм. І слухачів радіо.

Записувався ще пан Михайло Сидоржевський, голова Національної спілки письменників України. Чи є він зараз в онлайні? Є. Пане Михайле, будь ласка, прохання, питання такі конкретні. І ввімкнути звук. Потрібно, щоб ми вас чули і бачили. Пане Михайле, увімкніть звук.

СИДОРЖЕВСЬКИЙ М.О. Доброго дня всім. Буду говорити дуже коротко. Уважно слухав, хоча працював паралельно.

Безперечно, зроблена велика робота, програма розроблена, за це подяка її розробникам, зокрема пані Олександрі Коваль з колегами, але при цьому, мені здається, що надалі дуже багато буде означати, значити, скажемо так, якщо висловлюватись політкоректно, то політична воля тих, хто буде реалізовувати цю стратегію, ідеться про конкретне - про імплементацію кожної з позицій, означених в цій стратегії, імплементацію, тому що поки що це такі красиві загальні слова, правильні слова, потрібні надзвичайно, слава Богу, що вона є, ця стратегія, але має бути, очевидно, ця робота продовжена і має бути означено, хто буде виконувати той чи інший напрямок, хто буде відповідати за виконання, зрештою, контролювати і звітувати. Це має бути, очевидно, це буде. Поки що цього немає. Я уважно перечитав проект Стратегії.

І ще кілька моментів. Очевидно, що на базі стратегії, можливо, буде розроблена (чи в контексті стратегії) державна програма, яка має бути розписана більш конкретно стосовно підтримки, державної підтримки книговидавничої галузі, поліграфії, бібліотек, книготорговельної мережі. Оці всі напрямки мають

бути чітко прописані, тому що там, наприклад, я звернув увагу на розвиток бібліотечної сфери, будуть виділятися грантові якісь речі. Очевидно, має бути державна. Ви знаєте, в якому стані, і в цій же стратегії там написано, в якому стані перебуває і скільки бібліотек закрилося, зокрема сільських, за останні роки, величезна кількість. Це має бути, очевидно, на державному рівні пропрацьовано і прописано, і реалізовано.

І ще. Яюсь так принагідно згадав, власне: книжки пишуть письменники, як це не парадоксально, автори, письменники. І очевидно, що мають бути причетними до цього безпосередньо автори і структура, можливо, або структури, які мають до цього стосунк, зокрема і Національна спілка письменників України, і та ж Асоціація видавців і книгорозповсюджувачів, і Книжкова палата. Я там не побачив цих суб'єктів, а можливо, вони з'являться, можливо, якісь інші там... Я думаю, це теж важливо і це суттєво. Ну, власне, оце коротко, що я хотів сказати, основне, що я хотів сказати.

Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дякую. Пані Лариса підказує, що є, так? Всі стейкхолдери є.

І останній, хто записувався в чаті, пан Василь Ліщук – дитячий психолог. Чи є ви онлайн? Є, так? Прохання (ми вже завершуємо) дотриматись 3-х хвилин. І також, якщо є такі практичні рекомендації, то, будь ласка, на них зосередитись.

ЛІЩУК В.С. Студія!

КРАВЧУК Є.М. Ми вас чуємо.

ЛІЩУК В.С. Доброго дня, студія! Я – Ліщук Василь. Можна говорити?

КРАВЧУК Є.М. Так, можна.

ЛІЩУК В.С. Я ось про що, коротенько буду. Дякую, перш за все, за запрошення. Я тільки можу наперед сказати: якщо ми виконаємо, Україна виконає ось дану стратегію, ми станемо самою сильною країною в світі! І ми маємо такий шанс. Але при умові, що буде вона виконана. Я маю на увазі читання. Ось я вам зараз скажу.

Тут багато говорилось про взагалі значення. А я зупинюся на важливій проблемі: чому саме не читають у нас книги, чому саме. Адже читають книги діти, наприклад, в школі? Реформування школи не відбувається лише тому, що не діє у нас лозунг "Навчити дитину вчитися", і все тому, що ми пізно починаємо навчати дітей. Пізно. 6 років. На процес формування читацьких умінь відводиться 4 роки, ну і в тому числі початки математики. Це дуже багато. Дуже багато. І дітям важко навчитися читати. Я зараз скажу чому. Тому що це застарілий метод звуко-буквеного аналізу, ну він до цього часу діє в педагогіці.

Є новий метод, я 50 років досліджую. І слава Богу, що мене запросили і я відкрию, в чому секрет формування читацьких умінь. Кожна дитина може навчитися читати раніше ніж розмовляти. Мільярди дітей! Про це доказує, навіть підтверджує наш учений - Олег Олександрович Кришталь, директор Інституту фізіології, що кожна дитина народжується із здібностями до навчання. І що цікаво, я досяг цього, я навіть поступив навчатися в університет...

КРАВЧУК Є.М. Я перепрошую, пане Василю, просто ми обмежені в часі. Якщо можна, прохання перейти до практичних, з вашого досвіду, рекомендацій.

ЛІЩУК В.С. Я буду закінчувати. Я недавно закінчив Хмельницький національний університет. І моя тема дипломної роботи - "Формування читацьких умінь у дітей раннього віку, в тому числі на першому році життя". І вона була оцінена на "відмінно". І в цілому є дітей багато, от всі ті успіхи, які мають діти, отримують медалі, 200 балів на ЗНО, вони пройшли ось цей ранній розвиток дітей.

Ну можна говорити дуже багато, прошу вибачення, але я надіслав книги свої, вони мають гриф міністерства. Мене знає, от виступав перед цим дуже добре Кононенко, я хотів би, щоб він мене запросив у Міністерство освіти і там би почали працювати над цією проблемою.

Дякую за те, що ви мені дали нагоду виступити.

КРАВЧУК Є.М. Дякуємо.

КОНОНЕНКО Ю.Г. Вже запрошуємо в міністерство. Але, вибачте, невелика репліка. У нас же є система дошкільної освіти. Не можна говорити, що ми дітей вчимо з 6 років. Бо ми і в дошкільній освіті...

ЛІЩУК В.С. Дошкільна освіта тими самими старими методами користується...

КРАВЧУК Є.М. Я думаю, що треба вам дійсно зробити окрему зустріч з паном Кононенком. Так, поспілкуватись.

КОНОНЕНКО Ю.Г. *(Не чути)*

ЛІЩУК В.С. Я не хочу тут говорити...

КРАВЧУК Є.М. Так-так, от бачите, вже ми якраз вам організували окрему зустріч. Поспілкуєтесь.

ЛІЩУК В.С. Все. Дякую.

КРАВЧУК Є.М. Дуже дякую всім, хто взяв участь, усьому колективу Інституту книги, міністерству, всім, хто долучився в нашій цій робочій групі. Я думаю, що треба "оживити" наш чатик робочої групи і розповісти, що ми сьогодні обговорювали вже результати роботи тих, хто створював ці ідеї. А тепер дійсно дуже хочеться, щоб ми перейшли до реалізації.

Отже, я нагадаю, що можна до 12 липня подати у письмовому вигляді до секретаріату на електронну пошту свої пропозиції до Рекомендацій комітету і ми розглянемо, я так розумію, що вже на такому завершальному на цій сесії засіданні комітету, 14 липня він у нас запланований. А власне, ці Рекомендації і узгодимо, і будемо слідкувати, як рухається далі обговорення з міністерствами і прийняття Стратегії на рівні погодження і схвалення на уряді.

І паралельно також уже будемо працювати в бюджетному процесі, починати, бо зрозуміло, що наш комітет буде відстоювати фінансування і загалом культурної сфери на достатньому рівні, і Інституту книги якраз в цьому розрізі.

Тому дуже всім дякую. До нових зустрічей.

Так, будь ласка, ще на завершення, пані Олександро.

КОВАЛЬ О.А. Дякую. І я хочу справді подякувати всім, хто був на сьогоднішніх слуханнях. Дякую вам, пані Євгеніє, за те, що ви так активно

підтримуєте і що ви постійно були просто в курсі всієї нашої розробки Стратегії і дали дуже багато корисних нам таких зауваг і порад. І просто за те, що ви любите читати.

Дуже дякую пані Ларисі Петасюк, Катерині Притулі, Олені Землянній і особливо панові Міністру Олександрю Ткаченку, який поставив перед Інститутом таке важливе завдання і нас "підганяв". І це нас приводить до якогось такого хорошого фіналу.

Дякую всім: Олександрові Афоніну, Оксану Бруй, Наталі Розколупі, всім членам експертної групи, які створювали цю Стратегію разом, групі Search (?), це канадський проект, які допомагали нам доводити це, ну і особливо Ірині Батуревич, яка насправді все це зводила, виписувала? Це її заслуга більша ніж будь-кого.

КРАВЧУК Є.М. Чия ця хороша українська мова, так?

КОВАЛЬ О.А. Дякую. Я дуже сподіваюсь, що ми будемо активно рухатися далі і ця Стратегія буде прийнята, власне, в такому комплексному вигляді, як вона підготовлена, і що фінансування буде виділене. Якщо ви нам підкажете, де змінити формулювання якісь, щоб вони промовляли до серця фінансистів, бюджетників, не знаю, Президента України, то ми цим займемося зараз і будемо готувати.

Дякую дуже всім.